

Tranter valaivladad formala e giustificaziun materiala

Il cussegl grond ha debattà lung e lad davart la valaivladad da l'iniziativa «Mo ina lingua estra en scola primara»

DA MARTIN CABALZAR

■ **Tant la regenza sco la maiortad da la cumissiun per furmaziun e cultura dal cussegl grond han proponì da declerar l'iniziativa «Mo ina lingua estra en scola primara» per nunvalaivla. Il cussegl grond ha approvà questa proposta cun 82 vuschs cunter 34 vuschs. Ils iniziants pon ussa recurrer cunter questa decisiun.** Sco quai ch'il president da la cumissiun predeliberonta deputà *Luca Tenchio* (pcd Cuira) ha puntuà en ses referat introductiv da prest in'ura ch'il cussegl grond haja da giuditgar suletta-main davart la valaivladad formala e betg davart la giustificaziun materiala da l'iniziativa.,

Violescha dretg chantunal e federal

Tenor Luca Tenchio stat l'iniziativa da linguas en cler conflict cun differentas normas constituziunalas dal chantun Grischun, Atras l'iniziativa sa resultia ina plivalur da la lingua tudestga envers la lingua taliana. L'equivalenza da las trais linguas chantunalas ed uffizialas na fissi betg garantida pli. Er las vischnancas na pudessan betg pli prender resguard en moda necessaria sin las minoritads linguisticas tradiziunalas tar l'elecziun da la lingua da scola. Quei cunterfetschia a la prescripziun da la constituziun chantunala surordinada areguard la protecziun e la promoziun da las linguas minoritadas.

Resumond resultian las suandantas conclusiuns: Sche l'iniziativa da linguas estras vegniss acceptada, avessan las scolaras ed ils scolars a la fin da la scola pri-

mara differentas cumpetenzas da las linguas estras. Damai ch'i dastga vegnir instrui en ils territoris talians e rumantschs mo pli tudestg sco lingua estra, avessan las scolaras ed ils scolars in dischavantag che na po betg vegnir snajà tar la midada al stgalim secundar. Quai saja ina discriminaziun pervia da la lingua che mainia ad ina marginalisaziun dal rumantsch e dal talian. En dumonda stettia era sche la scolaziun en linguas estras sin il stgalim

primar saja anc garantida en connex cun la mobilitad entaifer il chantun e tranter ils chantuns.

Il chantun saja plinavant obligà da concepì sias regulaziuns tenor il standard d'armonisziun dals auters chantuns. Sche l'iniziativa vegnia acceptada, na possia il Grischun dentant betg ademplir sia obligaziun da coordinaziun. «La nova regulaziun che è prevista en l'iniziativa impediss l'applicaziun dal dretg federal e

violass il principi da la fidaivladad envers la confederaziun, resumescha Luca Tenchio.

Ina viva ed intensiva discussiun

Cun ina maiortad da 7 cunter 4 vuschs ha la cumissiun predeliberonta recumandà da snegar la valaivladad da l'iniziativa. Dal reminent sajan trais experts giuridics vegnids a la medema conclusiun, sulet l'avocat Bänziger saja vegnì ad ina con-

clusiun cuntraria. *Atanes Manuel* (ps) ha accentuà la muntada da la trilinguitad da noss chantun che portia era avantatgs en l'economia. L'iniziativa saja ina discriminaziun per ils scolars rumantschs e talians. *Heidi Clalüna* (pbd) sustegn l'intenziun dals iniziants da concentrar sin ina solia lingua estra en scola primara, ella è dentant cunter in tractament inegal dals scolars rumantschs e talians. *Cornelia Märchy* (pcd) relativescha la pusiziun dals experts, tant pli che quels na sajan betg unids. Scleriment definitiv possia sulet ina sentenza da dretgira la finala purtar.

Roman Hug (pbd) puntuescha che l'iniziativa vegnia sustegnida da grondas parts da la populaziun e da la magistraglia. *Nicoletta Noi* (ps) argumentescha ord l'optica dal Grischun talian. Tenor *Elisabeth Mani* (pbd) prenda la politica da furmaziun memia pauc resguard dals basegns effectivs dals scolars. Ella numna il concept da linguas dal Grischun «in putgà pedagogic». Per *Sandra Locher* (ps) è la situaziun giuridica clera, il basegn d'agir restia dentant. Ella cumbattà dentant l'intenziun dad ir ina via singulara en il Grischun.

Dominic Toutsch (pps) è da l'avis che la scola saja surchargiada cun linguas e sustegn l'iniziativa che muossia in malesser. *Lorenz Alig* (pld) fa quitads pervi da la lingua rumantscha che vegnia anc daplì sut squitsch. El cumbattà l'iniziativa che muntia ina clera discriminaziun dals Rumantschs e Talians en noss chantun. Cumbattida per motivs formals e da praticabilitad vegn l'iniziativa era da *Reto Cramer* (pcd).

Il president da la cumissiun predeliberanta Luca Tenchio emprova da presvader ses collegas era ordaifer la debatta parlamentara.

FOTO O. ITEM.